

NÉMETH GYÖRGY

ISTENI SARJAK KALANDJAI

A szíriai Európét Zeusz bika képében rabolta el társnői közül. Pompeji falfestmény az úgynevezett laszón-házból, amelynek falfestményei többnyire tragikus végű szerelmek történeteit ábrázolták. A képek egy része a nápolyi múzeumban látható.

Zeusznak egyszer megakadt a szeme Tündareósz spártai király feleségén, a szépséges Lédán, és el akarta csábítani. Hogy leküzdje az asszony bizalmatlanságát, hattyú képét öltötte magára, s így közelítette meg őt. Magával ragadta és a Taügetosz csúcsa alatt egyesült vele. Lédát kínozta a lelkiismerete, és félt, hogy áldott állapotba került, holott nem is volt együtt férjével, ezért még aznap este Tündareószsal is együtt hált, s végül négyes ikreket fogant. Kilenc hónap elteltével két tojást hozott a világra. Az egyikből két fiú, Kasztór és Polüdeukész bújt elő (nevük latin formája, Castor és Pollux talán jobban ismert), őket még dioszkuroszokként, vagyis Zeusz fiaiként is ismerik, mivel elválaszthatatlanok voltak egymástól. A másik tojásból két, később nagyon híressé vált lány, Helené és Klütaimnésztra jött a világra.

Tündareósz spártai király feleségét, Lédát Zeusz hattyú képében tette magáévá. Négy gyermeke közül kettő isteni, kettő pedig emberi származású volt. Faragott féldrágakő, vagyis káma.

AZ ARANYGYAPJÚ TÖRTÉNETE

Az ikrek közül Polüdeukész és Helené származott Zeusztól, és ezért halhatatlanok voltak, míg Kasztór és Klütaimnésztra halandó apa, Tündareósz halandó gyermekei voltak. Amikor a fiúk felserdültek, Polüdeukész kitűnt hatalmas erejével, és kiváló ökölvívó lett. Kasztór a lovakhoz értett, és kitűnő kocsihajtó volt. Minden kalandban közösen vettek részt, kalandjuk pedig akadt bőven. Az első az argonauták, vagyis az Argó hajó hajósainak utazása volt, hogy megszerezzék a legendás aranygyapjút.

Az aranyszőrű kost Nephelé, a felhőistennő küldte a földre, hogy megvédelmezze két gyermekét, Phrixoszt, a kisleányát és Hellét, a kislányát gonosz mostohájuktól, aki fel akarta őket áldozni. A kos hátára vette a két gyermeket, és a tengerbe vetve magát úszni kezdett. Kelet felé haladtak, amikor Hellé nagyon elfáradt, nem tudta tovább tartani magát, és beleveszett a tengerbe. Azt a szorost, ahol a kislány meghalt, a mai napig Hellé tengerének, vagyis Helléspontosznak nevezik. Phrixoszt a kos Kolkhiszba vitte, Aiétész király udvarába. Aiétész befogadta a fiút, sőt egyik lányát hozzáadta feleségül. Az aranygyapjas kost Arész hadistennek áldozták fel, és gyapját az

isten ligetében egy tölgyfára akasztották. Aiétész mindent megtett, hogy az aranygyapjút ne lehessen ellopni, mivel jóslatot kapott, hogy csak addig uralkodhat Kolkhiszban, ameddig a gyapjú a tulajdonában marad. Ezért aztán egy tűzokádó sárkánykígyót állított a tölgyfa mellé, hogy vigyázzon az értékes kincsre.

Ezt az aranygyapjút kellett megszereznie a hős Iaszónnak. Peliasz iólkoszi királynak ugyanis tudomására jutott egy kinyilatkoztatás, hogy senki nem árthat neki, csak az egysarus férfi. Nem nagyon törődött a fura jóslattal a király, mert éppen Poszeidónnak akart fényes ünnepséget rendezni. Meghívta hát a legelőkelőbbeket egész országából, köztük unokaöccsét, Iaszónt is. Az ifjú éppen a környéken vadászott, amikor a hírt kapta, és sietve elindult a városba. Útközben át kellett kelnie egy megáradt folyón. A túlsó partra érkezve vette csak észre, hogy egyik lábáról elragadta saruját a víz. Sietnie kellett az ünnepségre, így egy lábbelivel érkezett a királyi udvarba. Iaszón látván Peliasznak eszébe jutott a jóslat, ezért így fordult az ifjúhoz:

– Ha király lennél, és elébed toppanna az az ember, akiről megjósolták, hogy meg fog ölni, mit tennél vele?

– Megparancsolnám neki, hogy hozza el nekem Kolkhiszból az aranygyapjút – felelte Iaszón.

– Akkor eredd, és hozd el nekem a gyapjút, mert te vagy az, akiről a jóslat szólt!

Nem volt mit tenni, Iaszónnak útra kellett kelnie. Hajót ácsoltatott magának egy Argosz nevű ácsmesterrel, aki személyesen Athénétől tanulta ki a mesterséget. Csodálatos hajó lett az Argó – mert készítőjéről ezt a nevet kapta –, még beszélni is tudott, ugyanis a dódonai szentély jóslatokat sutogó fáin közül származott az a tölgy, amelyből Argosz a hajót ácsolta. Iaszón egész Hellászból magához hívta a legnagyobb hősöket, az athéni Thészeuszt, Akhilleuszt, Péleuszt, Héraklést és a dioszkuroszokat is. Indulás előtt Orpheusz, a legendás dalnok énekelt el nekik Phrixoszt és Hellé történetét.

Nem sokkal indulásuk után eltört az evező Héraklész markában, ezért partra szállt, hogy újat készítsen. A többiek sokáig vártak rá, de amikor megtudták, hogy a hősnek az Eurüsztheus által előírt tizenkét munkát kell elvégeznie, ezért nem tarthat velük, felszedték a horgonyt, és továbbhajóztak. A tenger közepén elérték a Bolygó-sziklát. Ez a két szikla arra várt, hogy valaki közöttük hajózzon, és akkor menten összecsapódtak, elpusztítva a hajót legénységével együtt. Iaszón azonban ismerte a sziklák titkát. Előreküldött egy galambot, és a sziklák a szegény kis madarat pusztították el, ők viszont átsurrantak közöttük, amikor a sziklák éppen szétváltak.

Athéné, Héra és Aphrodité segíteni akarta Iaszónt, ezért a szerelem istennője vágyat keltett Aiétész lánya, Médeia szívében a hős iránt. Médeiaról, a háromtestű alvilági istennő, Hekaté papnőjéről az a hír járta, hogy ért a varázslatokhoz. Amikor Iaszón megérkezett Aiétész palotájába, Médeia már izzott a vágytól a hős iránt. Iaszón először megcsodálta a királyi palotát, amelyet maga Héphasztosz épített. A kertjében négy patak csörgedezett, az egyikben tej, a másikban víz, a harmadikban bor, a negyedikben pedig méz folydogált. A kolkhiszi király szívélyesen fogadta a távolból érkezett hősöket. Csakhogy amikor Iaszón arra

kérte, hogy adja neki az aranygyapjút, éktelen haragra gerjedt. Tudta, hogy elveszíti országát, ha a kincs kikerül a kezei közül. Iaszón viszont azt hangsúlyozta, hogy isteni parancsra jöttek, és barátai, szövetségesei lesznek a királynak, ha teljesíti kérésüket.

– Jól van – szólta Aiétész –, ha olyan kiváló hős vagy, megérdemled, hogy átadjam neked a gyapjút. De előbb bizonyítanod kell, hogy legalább azt meg tudod tenni, amit én. Fogd az eke elé bronzlábú bikáimat, szántsd fel Arész szent ligetét, vedd el a sárkányfogakat, és estére arasd is le a termésüket.

Iaszón szomorúan hagyta el a palotát, mert nem hitt benne, hogy mindent egyetlen nap alatt el lehet végezni. Csakhogy követte őt Médeia, és megszólította.

– Szívesen segítek neked, mert nem lehetetlen végrehajtani apám parancsát, csak érteni kell a módját. Meg aztán némi varázsszerre is szükség van, hogy meg ne sebesülj, ugyanis a bronzlábú bikák nagyokat tudnak rügni.

Médeia varázsszert adott a hősnek, és elsorolta, mit is tegyen másnap. Iaszón gondosan bekente a testét a sebesülések ellen, még pajzsát és fegyvereit is, hogy el ne törjenek. Másnap kivonult a király Arész mezejére, ott tolongtak a kolkhisziak, és velük érkeztek az argonauták is. Mindenki kíváncsi volt, hogyan boldogul Iaszón a bikákkal. A

két állat tombolva rontott Iaszónra, csakhogy hiába rúgták, döfködtek, a varázsszer arra a napra sebezhetetlenné tette. Nagy nehezen befogta őket, és felszántotta velük a mezőt. Ez gyorsabban ment, mint gondolta, mert a befogott bikák valósággal száguldottak. Ekkor a király sárkányfogakkal töltötte meg Iaszón sisakját. Ahogy a hős a felszántott földre szórta a fogakat, hatalmas óriások keltek ki belőlük. Az óriásoknak szerencsére csak a természetük volt nagy, az eszük nem. Amikor Iaszón közéjük hajított egy sziklát, az ormótlan lények a kőnek estek, közben össze is verekedtek egymással, Iaszón pedig kardjával sorra levágta őket.

Teljesítette Iaszón a feladatot, de a király így sem akarta kiadni neki az aranygyapjút. Azt azonban sejtette, hogy Iaszón akármilyen nagy hős is, Médeia segítségével nem tudta volna legyőzni az óriásokat. Médeia is tudta, hogy nem maradhat atyja palotájában, ezért az éjjel átszökött az argonautákhoz. Csakhogy az aranygyapjút még meg kellett szerezni. Médeia Iaszónnal Arész ligetébe ment, de a lány előbb megeskette a hőst, hogy feleségül fogja venni.

Médeia a sárkánykigyóhoz érve Hekatéhez könyörgött, hogy tegye szelíddé a vadállatot. Amikor a sárkány már nem szórt lángokat, Médeia óvatosan bekente a szemét egy kenőccsel, amelyet borókabogyóból préselt. A sárkány elszenderedett, és Iaszón akadálytalanul lekasztotta az aranygyapjút az ágról. Ekkor az argonauták gyorsan hajóra szálltak, és olyan sebesen hagyták el Kolkhiszt, ahogy csak tudták. Visszérve Kolkhiszba Iaszón megtudta, hogy Peliasz király halálba hajszolta időse szüleit. Úgy tett, mintha erről mit sem tudna, és bemutatatta Peliasznak az aranygyapjút. Röviddel ezután azonban Médeia segítségével bosszút állt a királyon, aki így valóban az egysarus ember áldozata lett.

A KALÜDÖNI VADKANVADÁSZAT

A dioszkuroszok következő kalandja a kalüdóni vadkanvadászat volt. Kalüdón királyának, Oineusznak és feleségének, Althaiának fia született, akit a boldog szülők elneveztek Meleagrosznak. Csakhogy a gyermek születését megkeserítette a sorsistennők, a moirák jóslata. Hétnapos korában ugyanis megjelentek Althaiánál, és azt mondták, Mele-

Az athéni Thészeusz a Labirünthosz előtt, a háttérben a legyőzött Minótauroszt. Pompeji falfestmény Gavius Rufus házából.

ATALANTÉ HÁZASSÁGA

Atalanté hercegnő Artemisz istennőnek ajánlotta életét. Kiváló vadász volt, és eszébe sem jutott férjhez menni. Részt vett a kalüdóni vadkanvadászaton is, sőt ő sebezte meg először a vadat. A vadászat után Atalanté apja, Iaszosz király kényszerítette Atalantét, hogy menjen férjhez. A lány azt válaszolta, hogy csak annak a felesége lesz, aki lehagyja őt versenyfutásban. Akit viszont legyőz, annak meg kell halnia. Atalanté kiváló futó volt, egyetlen ifjú sem ért a nyomába. Ahogy egyre csak hullottak a kérők, a jelentkezők száma is megfogyatkozott. Senki sem akarta kockáztatni az életét egy ilyen veszedelmes királylányért. Egy Hippomenész nevű ifjú azonban így is belészeretett Atalantéba. Aph-

roditéhez fohászzkodott, hogy segítse őt győzelemhez. A szerelem istennője bosszús volt, hogy Atalanté csak Artemiszt követi, az ő adományából azonban nem kér, ezért segített Hippomenészen. Átadott neki három ellenállhatatlan szépségű, ragyogó aranyalmát. Amikor futni kezdtek, Hippomenész elejtett egy almát. Atalanté meglátta az arany csillogását, és megállt felvenni a gyümölcsöt. De már újból fej fej mellett futottak. Hippomenész ekkor elejtette a második, végül pedig a harmadik aranyalmát. Atalanté újból és újból lehajolt, és amire harmadszor is az ifjú nyomába eredt, az már elérte a célt. A királylány mégiscsak férjhez ment a furfangos Hippomenészhez.

agrosz akkor hal meg, amikor a fahasáb elhamvad. A tűzhelyen éppen égett a tűz, de Althaia kihúzta onnan a fahasábot, eloltotta, és elzárta egy ládába, amelynek kulcsa mindig nála volt. Meleagrosznak született egy lánytestvére is, Déianeira, aki Héraklész felesége lett. Amikor Meleagrosz felserdült, kiváló hős lett belőle, még az argonauták közé is meghívták. Ismerte hát az összes kiváló hőst, és őt is jól ismerték.

Egyszer aztán Oineusz az áldozat bemutatása során kifelejtette Artemiszt, fejére vonva az istennő haragját. A vadászistennő egy rettenetes fenevadat, egy hatalmas vadkant küldött Kalüdón erdeibe. A vadkan embert-állatot pusztított fékezhetetlen dühében. Meleagrosz látta, hogy egyedül mit sem ér az isteni bosszú vadállatával szemben, ezért magához hívta Kalüdónba a kor összes kiemelkedő hőst, köztük a dioszkuroszokat – Kasztórt és Polüdeukészt –, Iaszónt, Péleuszt, Thészeuszt és a szépséges, gyors lábú Atalantét, aki az egyetlen lány volt a hősök között. Atalanténak ugyanis, hiába volt hercegnő, eszébe sem jutott férjhez menni, egyetlen szenvedélyének, a vadászatnak élt, Artemisz istennőhöz hasonlóan.

Megindult a hajtóvadászat. A hirtelen felbukkanó vadat elsőként Atalanté sebesítette meg, de a halálos döfést Meleagrosz mérte rá. Az állat bőrét Meleagrosz hálából Atalanténak adta. Althaia fivérei tiltakoztak, mert azt szerették volna, ha náluk marad az állatbőr. Szó szót követett, végül egymásnak estek, és Althaia fivérei meghaltak a viszályban. Meleagrosz anyja olyannyira felháborodott fia tettén, hogy elővette a ládából a fahasábot, és tűzre vetette. Amikor az utolsó lángnyelv is kialudt a hamuvá vált fahasábon, Meleagrosz, a hős is meghalt. Althaia akkor fogta fel, mit is tett, amikor fia holttestét hazahozták. Ekkor végső kétségbeesésében felakasztotta magát.

HELENÉ VISSZARABLÁSA

Helené Zeusz és Léda lánya volt, de Léda férje, Tündareósz spártai király ezt nem tudta. Tudták azonban az istenek és istennők, akik sorra ellátogattak Lédához, és mindegyikük megajándékozta valamivel a kislányt. Aphrodité, a szerelem istennője megígérte, hogy a kislány a világ legszebb nője lesz egykor.

Meghallotta ezt Thészeusz athéni király is, és elhatározta, hogy Helené csakis az ő felesége lehet. Volt egy régi barátja, Peirithoosz, a lapithák királya. Barátságuk úgy kezdődött, hogy Peirithoosz, hallva Thészeusz vitézi hírért, meg akart vele ismerkedni. Különös utat választott ehhez: elhajtotta Thészeusz marháit Marathón mezejéről. Az athéni királynak sem kellett több, a tolvaj után sietett. Peirithoosz azonban bevárta és azt mondta neki: „Ítélj felettem úgy, ahogyan azt jogosnak tartod.”

Thészeusz látta, hogy a lapitha nemcsak jóképű, erős, hanem bátor is, így inkább felajánlotta, hogy legyenek barátok és harcostársak. Röviddel ezután be is bizonyíthatta, hogy Peirithoosz számíthat rá. A lapitha király feleségül vette Déidameiát, és a hatalmas lagzira még a kentaurokat is meghívta. Csak hogy a bortól felhevült kentaurok egyre féktelenebbül viselkedtek, még a nőkkel is erőszakoskodtak. Peirithoosz és Thészeusz Héraklész segítségével több kentaurt megölt, a többit pedig elzavarta a lapithák földjéről.

Thészeusz és Peirithoosz tehát elindult Spártába, és Artemisz Orthia szentélyében meglátták a gyönyörű lánykát,

AZ AMAZÓNOK ELLENI HADJÁRAT

A dioszkuroszok Héraklész harcostársaiként részt vettek az amazónok elleni hadjáratban is. Héraklész egyik munkája volt a tizenkettő közül, hogy szerezzék meg az amazónok királynőjétől azt a mágikus övet, amelyet Hippolüté apjától, Arész hadistentől kapott. Héra istennő meg akarta akadályozni, hogy Zeusz fia teljesítse feladatát,

ezért amazón képében megjelent a harcos nők között, és azt állította, hogy Héraklész elrabolta Hippolütét. Az amazónok rárontottak a görög hősökre, s Kasztór és Polüdeukész is vitézül harcolt ellenük. Végül Hippolüté is feltűnt a harcolók közt, de Héraklész legyőzte, és a halott királynőtól elvette az övet.

aki éppen egy ünnepségen táncolt. Megragadták Helenét, és magukkal hurcolták. Üldözőiket sikerült is lerázniuk, és együtt érkeztek meg az attikai Aphidnaba. A házasságra még éretlen kislányt Thészeusz édesanyja, Aithra gondjaira bízta, Thészeusz pedig továbbindult Peirithoosszal, hogy elrabolja neki az épeiroszi királylányt. Csakhogy az épeiroszi király megtudta, miben sántikálnak, Peirithooszt széttépette hatalmas kutyájával, Thészeuszt pedig elfogta.

Közben a dioszkuroszok hadseregükkel megérkeztek Athénba, és ostromolni kezdték a várost. Követet küldtek a városba, aki kijelentette, hogy semmi dolguk sincs az athéniakkal, Athént sem szeretnék elfoglalni, csak a hűgukat kérik vissza. Az athéniak azt

választották, hogy nem tudják, hol őrizteti Thészeusz a kislányt. Egy Akadémosz nevű ifjú azonban megtudta, hol van Helené, és elárulta a dioszkuroszoknak. Akadémosz athéni ligetében alapította meg később Platón filozófiai iskoláját, az Akadémiát.

Kasztór és Polüdeukész elfoglalta Aphidnait, visszaszerezte Helenét, és bosszúból magával vitte Spártába Thészeusz anyját, Aithrát, aki Helené szolgálója lett. Thészeusz semmit sem tehetett, hiszen az épeiroszi fogságból később szabadította ki barátja, Héraklész.

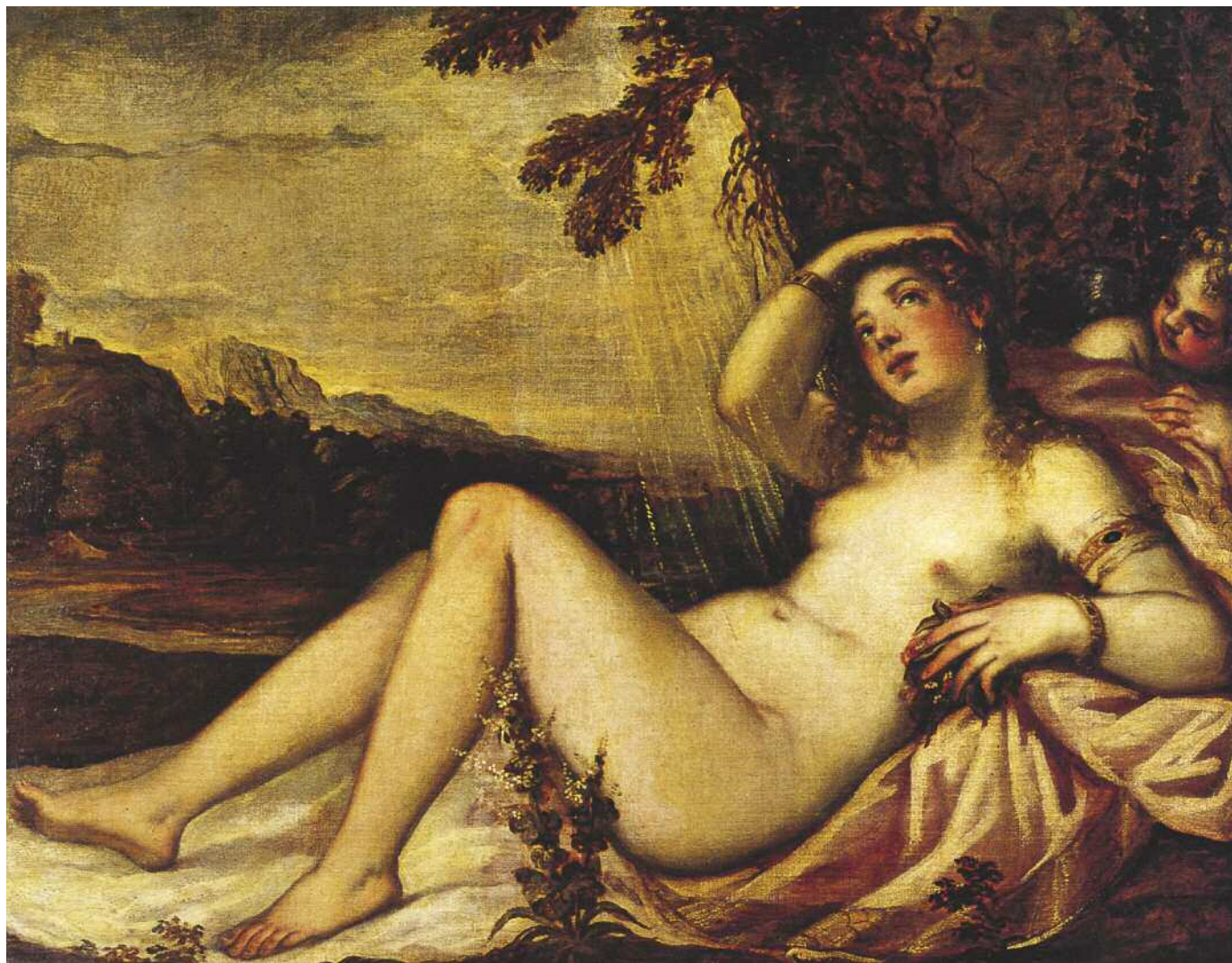
LEUKIPPOSZ LÁNYAI

Egy alkalommal Kasztór és Polüdeukész unokatestvéreikkel, Lünkeusszal és Idasszal elmentek elhajtani egy marhacsordát. Mind a négyen Aiolosz szél-isten dédunokái voltak. Akkoriban a marhák elhajtása nem tolvajlásnak, hanem hősies hadi vállalkozásnak számított. A dioszkuroszok társai közül

Idasz volt az idősebb és bátrabb, Lünkeusznak pedig olyan éles szeme volt, hogy még egy tölgyfa törzsén is keresztül látott. Lünkeusz és Idasz is részt vett korábban az argonauták vállalkozásában és a kalüdoni vadkanvadászaton.

Ezúttal Arkadiába mentek a marhákért, és vállalkozásuk sikerrel járt. Csakhogy Lünkeuszek csaltak a zsákmány elosztása során, ezért vita tört ki köztük. Lünkeusznak és Idasznak Leukipposz messzéniai herceg lányai voltak a jegyesei. A dioszkuroszok bosszúból elrabolták a lányokat, Phoibét és Hilaeirát. A lányok valóban gyönyörűek voltak, ezért Polüdeukész nyomban feleségül vette Phoibét, Kasztór pedig Hilaeirát. A felbőszült Lünkeusz és Idasz rátámadt a lányok elrablóira. Polüdeukész halálra sújtotta Lünkeuszt, ám Kasztór is elesett a harcban. Polüdeukész olyan mélyen gyászolta testvérét, hogy még a halhatatlanságról is le akart mondani. Végül apja, Zeusz beleegyezett, hogy osszák meg egymással a halhatatlanságot. Egyik nap Kasztór legyen az Alvi-

Zeusz aranyeső képében megtermékenyíti Danaét. Andrea Meldolla (más néven Schiavone) reneszánsz festő képe 1559-ből. Ma a nápolyi múzeumban őrzik.

lágban, Polüdeukész a földön, másnap pedig cseréljenek. Egyesek szerint azonban negyven esztendővel Kasztór halála után mindketten az olümposzi istenek közé emelkedtek, ahol a hajósok, a lovasok és az ártatlanul szenvedők védőistenei lettek.

EURÓPÉ ELRABLÁSA

A szíriai király, Agénór gyönyörű lányát Európénak hívták. A szűz lány a tengerparton sétálgatott, amikor meglátta őt Zeusz, és azonnal beleszeretett. Európé társnőivel éppen virágot szedett a partig nyúló réten, amikor Zeusz szólt Hermésznek, hogy tereljen a lányok felé néhány szelíd állatot a király csordájából, mert azok közé akart keveredni, hogy feltűnés nélkül megközelíthesse Európét. A lányok megörültek a kisborjaknak, a bőgő tehéneknek, de Európé figyelmét egy csodálatos, aranyszőrű bika keltette fel. Az állat szelídnek látszott. Homlokán kerek folt fehérlett, két szarva pedig olyan volt, mint a holdsarló. Zeusz bika képét öltötte magára, hogy féltékeny felesége, Héra ne vegye észre újabb kalandját. A királylány egyre közelebb ment a csillogó szőrű bikához, amely nem vette le róla a szemét. Úgy tűnt a lánynak, hogy a bika szemei a szerelem tüzétől ragyognak. Európé óvatosan megérintette és megsimogatta a bikát, az pedig kezesen bújt hozzá. Ekkor a lány odaszólt társnőihez.

– Olyan kezes ez a szép bika, bizonyára megengedné, hogy a hátára üljek!

A lányok óvták ettől Európét, de ő nem hallgatott rájuk, és felkapaszkodott a bika hátára, átölelve az állat nyakát. Zeusz erre a pillanatra várt. Beszáguldott a tengerbe, és a hullámok hátán elúszott egészen Kréta szigetéig. Hiába kiáltozott panaszosan Európé, a bika egyre sebesebben úszott, ezért a lány már alig tudta tartani magát. Végül a krétai Dikté-hegy barlangjánál állt meg az állat, megrázta magát, és férfivá változott. Ez volt az a barlang, ahol az isten megszületett, és ahol csecsemőként gondozták, táplálták. Zeusz átölelte a lányt, és asszonnyá tette. Európé hangosan panaszkodott és sírdogált, hogy a bikából lett férfi megbecstelenítette őt. Ekkor megjelent mellette Aphrodité, a szerelem gyönyörű istennője, és megvigasztalta.

– Tudod, ki tisztelt meg a szerelmével? Maga Zeusz, az istenek és emberek ura! Tudd meg, hogy frigyetek-

ből három fiú fog születni, Minósz, aki Kréta királya lesz, Rhadamanthusz, a bölcs törvényhozó, aki halála után az Alvilág bírója lesz, és Szarpédón, Lükia királya, akinek Zeusz azt az ajándékot adja, hogy három nemzedéken uralkodjék, vagyis háromszor olyan hosszán éljen, mint egy ember.

ARIADNÉ FONALA

A gyermekek születése után a szép kis-mama Kréta királyának, Aszteriosznak a felesége lett. Aszteriosznak megtetszettek a kisfiúk, és örökbe fogadta őket. Halála után trónját Minósz örökölte, akinek felesége, Pasziphaé egy bikafejű, embertestű szörnyet szült, a mindenkinél erősebb, de erőszakos és gyilkos természetű Minótauroszt. Hogy a szörnyeteg ne pusztíthassa el Minósz krétai alattvalóit, a király egy furfangos feltalálóval, Daidalossal olyan bonyolult labirintust építtetett, a Labirünthoszt, amelyből az ostoba szörny soha többé nem tudott kitalálni. Igaz, Minótauroszt ezután is táplálni kellett, így Minósz az általa meghódított városoktól időről időre emberadót követelt, hogy őket lökjék a bikafejű szörny elé. Egy ilyen csoporttal érkezett Kréta szigetére az athéni Thészeusz is, akinek az volt a terve, hogy elpusztítja az emberevő Minótauroszt. A királyfi kardjával indult a szörny felkutatására, de a labirintus bejáratánál megállította őt Minósz lánya, Ariadné. A lány azóta vonzódott az athéni herceghez, amióta meglátta.

– Állj meg, Thészeusz, tudom, hogy nagy hős vagy, de hiába találsz meg és győzöd le Minótauroszt, ha utána nem találsz ki az útvesztőből. Daidalosz sincs már itt, aki ismeri a Labirünthosz minden zegét-zugát, és ezért ki tudna hozni zegan. Amikor atyám, a király megtiltotta neki, hogy elhagyja szigetünket, vesszőkből és tollakból szárnyakat barkácsolt, és fiával, Ikarossal együtt elrepült Krétáról.

– Sok próbán megálltam már a helyem – válaszolt Thészeusz. – Nem hinném, hogy az útvesztő kifogna rajtam!

– Engedd meg, hogy segítsek! – kérte Ariadné. – Nézz ide, hoztam egy gombolyag fonalat. Kösd a végét a bejáratához, és befelé menet gombolyítsd le a fonalat. Ha megölnöd szörnyű bátyámat, csak vedd fel a fonal végét, és kifelé jövet gombolyítsd fel. A fonal ki-vezet az útvesztőből.

Thészeusz megköszönte a segítséget, felkutatta Minótauroszt és meg-

ölte, majd a fonalat követve kiért a labirintusból. Ott már várta őt Ariadné.

– Nem maradhatok Krétán, mert ha atyám megtudja, hogy segítettem neked, jaj lesz nekem! Kérlek, vigyél magaddal!

Így aztán Thészeusz Ariadnéval együtt hajózott el Kréta szigetéről, az athéniaknak pedig soha többé nem kellett emberadót fizetniük.

Azt is mesélik, hogy amikor Európét elrabolta az aranyszőrű bika, a lány bátyjai bejárták az összes országot, hogy nyomára bukkanjanak. Egyik testvére, Kadmosz Hellászig is eljutott, és már haza sem akart térni. Elvett feleségül egy Harmonia nevű leányt, akit egy szentély beavatási ünnepségén pillantott meg. Harmonia apja Zeusz volt, így nem csoda, hogy kitűnt a többi lány közül. Fényes lakodalmat tartottak, amelyen az istenek és istennők is részt vettek. Kadmosz megalapította Thébai városát, s ők és utódaik ott uralkodtak. Az egyik hagyomány szerint Kadmosz és Harmonia egyszerre is haltak meg. Haláluk pillanatában kígyóvá változtak, és Zeusz elvitte őket a Bol-dogok szigetére.

A görögök maguk sem értették pontosan, hogy földrészünkét miért éppen Európéről nevezték el. A királylány ugyanis szíriai, más hagyomány szerint föníciai volt, és soha életében nem járt az európai kontinensen, csak Kréta szigetén.

AZ ARANYESÓ

Akrisziosz argoszi királynak nem született fia, csak egy lánya, Danaé. A király nagy bánatában Delphoiba ment, hogy megkérdezze Apollón jósdájától, lesz-e a jövőben fiú utódja. Reményeiben csalódnia kellett, ráadásul váratlan és rettenetes jóslatot kapott. A jövődőlés szerint Lányának, Danaénak a fia lesz majd egykor a király gyilkosa. Akrisziosz hazatérve elhatározta, hogy megakadályozza Danaé teherbe esését. Építtetett egy magas, bronzfalú tornyot, és annak toronyszobájába záratta leányát, hogy egyetlen férfi se mehessen a közelébe. Mások úgy mesélik, hogy föld alatti börtönbe zárta Danaét. Zeusz számára azonban nem jelentett akadályt sem a torony, sem pedig a barlang. Igaz, földi ember képében így nem tudott Danaéhez közeledni, pedig nagyon vágyott rá, de arannyá változott, és aranylósó képeben záporozott a leányra, akinek nyomban gyermeke fogant tőle.

Elzártága miatt senkinek sem tűnt fel, hogy Danaé gyermeket vár, sőt egy darabig titokban tudta tartani, hogy kisfia született, akit Perszeusznak nevezett el. Egyszer azonban Akrisziosz fülébe jutott a hír, és ő csak a jóslatra tudott gondolni, bár nyilvánvaló volt, hogy egy csecsemő nem árthat neki. Igen ám, de azt is megtudta lányától, hogy a gyermek apja a leghatalmasabb isten, Zeus, akinek utódát nem merte megölni. Ácsoltatott tehát egy jókora ládát, abba beültette a lányát gyermekével együtt, jó erős pántokkal lezárta a láda tetejét, és a tenger hajjaira bízta anya és kisfia életét. Ha ugyanis elsülyyed a láda, az már nem az ő vétke, hanem Poszeidóné.

A ládába zárt Danaé kétségbeesett helyzetében Zeuszhoz, gyermeke apjához imádkozott, és az isten segített rajta. A láda partra sodródott az Égei-tenger egyik szigetén, Szeriphoszon. A szeriphoszi király, Polüdektész testvére, Diktüsz halászta ki a ládát a vízből. Kinyitotta, és kiszabadította a

benne ülőket. Befogadta házába Danaét, és Perszeuszt saját fiaként nevelte fel.

MEDUSZA MEGÖLÉSE

Miután Perszeusz felserdült, hivatalos volt Polüdektész lakodalmára. Bár a házasságot Hippodameiával kötötte, a király mindig is nagyon vágyott Danaéra, aki nem viszonzta érzelmeit. Polüdektész minden vendégétől egy lovat kapott ajándékba (a ló igazi luxuscikk egy nem túl nagy, de annál sziklásabb szigeten), csak Perszeusz nem tudott neki sehonnan lovat keríteni. Azt mondta, hogy kérjen tőle a király bármit, teljesíteni fogja, az lesz az ő ajándéka. Polüdektész kapott az alkalmon, hogy az ifjútól megszabaduljon, mert abban reménykedett, hogy ha ő nem lesz ott, Danaé szívesebben viszonzza érzéseit. Ezért azt kérte a király, hogy hozza el neki az egyik gorgó, a kígyóhajú Medusza fejét.

A vállalkozás eléggé megvalósíthatatlannak tűnt, mert aki meglátta Medusza fejét, azonnal kővé dermedt. Szerencsére Zeus fiának isteni segítőtársai voltak, Hermész és Athéné. Segítségükkel eljutott a Graiákhoz. Ez három vénséges vén öregasszony volt, akik-

nek közösen volt egyetlen szemük és egyetlen foguk, amelyeket felváltva használtak. Perszeusz csellel megszerezte a szemet és a fogat, és kijelentette, hogy csak akkor adja vissza, ha megmutatják az utat a nümphákhoz. A Graiák megtették, amit kért, ő pedig visszaadta a szemet és a fogat.

A nümphák őrizték a szárnyas sarut, a kifogyhatatlan zsákok és Hadész láthatatlanná tevő sisakját. Perszeusz elkérte tőlük mindhármát, de ígéretet tett, hogy dolga végeztével visszaszolgáltatja nekik. A sarukat felvéve bárhová elrepülhetett, a sisaktól láthatatlan lett, de ő mindent láthatott, a zsák pedig élelemmel látta el, de abba rakhatta Medusza levágott fejét is, ha már sikerült a szörnyet elpusztítania. Hermészről egy görbe acélsarlót kapott, Athénéről pedig egy fényes rézpajzsot. Már csak rajta múlt, sikerül-e a terve.

A három gorgó egy barlangban lakott, és amikor Perszeusz odaért, éppen aludtak. Ő ugyan láthatatlan volt, de tudta, hogy nem nézhet a szörnyekre, mert nyomban kővé válik. Így aztán fényes pajzsát tükörként használta, úgy találta meg Meduszát, és vágta le a fejét. Ugyanis ha valaki nem közvetlenül, hanem tükörből látta a gorgókat, nem hatott a varázssuk. A gorgó nyakából két különös

Perszeusz legyőzi Ketoszt, a szörnyet, és megszabadítja Andromedát.
A hős a képen Hermész saruját viseli.
Vörös alakos vázafestmény.

lény ugrott ki, az egyik Pégaszosz, a szárnyas ló volt, a másik pedig egy Khrüszaór nevű óriás. A másik két Gorgó hiába kereste a gyilkost, a láthatatlanná tevő sisak megvédte őt. Perszeusz befogta Pégaszoszt, a levágott fejet zsákjába rejtette, és elindult vissza Szeriphoszba.

ANDROMEDA MEGMENTÉSE

Visszaútnán az aithiopszok tengerpartján Perszeusz különös látványra lett figyelmes. Az aithiopszok éppen egy gyönyörű lányt láncoltak egy hullámok által nyaldosott sziklához. Megkérdezte tőlük, ki ez a lány, és miért bának így vele. Azt válaszolták neki, hogy a lány Andromeda, Képheusz király és felesége, Kassiopeia leánya. A szépséges Kassiopeia azt merete mondani a néreiszeknek, hogy leánya valamennyiüknél szebb. A tengeristennők ezt nagyon zokon vették, és Poszeidónt kérték, álljon bosszút. A tengeristen szörnyű áradásokkal pusztította Aithiópiát, ezért Képheusz jóslatot kért, hogyan szabadulhatnának meg a csapásoktól. A jósdá azt a választ adta, hogy az áradások csak akkor szűnnek meg, ha Kassiopeia lányát, Andromedát a Ketosz nevű tengeri szörny elé vetik, hogy az felfalja.

Perszeusz megígérte Képheusznak, hogy megmenti a lányt, ha aztán a király hozzáadja feleségül. Az uralkodó természetesen ígént mondott, mire Perszeusz a Pégaszosz hátán a sziklához repült, és megölte az éppen felbukkanó szörnyet. Andromedát megszabadította láncaitól, feleségül vette, majd visszaindultak Szeriphoszba. Igaz, előtte még meg kellett küzdenie Phineusszal, Képheusz testvérével, aki magának követelte a megmentett leányt, hiszen korábban neki ígérték a kezét. Ám Perszeusz kivillantotta zsákjából Medusza fejét, és a rátámadó Phineusz társaival együtt kővé dermedt.

Ahogy Andromedával és Pégaszoszsal együtt hazaért, édesanyját, Danaét és Diktüsz nagy bajban találta. Polüdektész annyira megkeserítette az életüket, hogy az üldözés elől egy oltárhoz menekültek, ahol nem ölheték meg őket. Perszeusz elment Polüdektészhez a palotába, és jelentette, hogy legyőzte Meduszát, a zsákban van a feje. A király, aki azt hitte, hogy az ifjú régen meghalt, összehívta barátait, hogy végre megszabaduljanak tőle. Per-

seusz azonban újból előhúzza a gorgófejet, és minden ellensége kővé meredt. A sziget trónját a jóságos Diktüszre bízta, ő pedig feleségével és Danaéval együtt Argoszba sietett, hogy találkozzék nagyapjával, Akrisziósszal.

Ha belegondolunk, volt vele elsőmolnivalója, hiszen édesanyját egy bronztoronyban tartotta, majd kettőjüket ládába zárva a tengerbe dobta. Perszeusz ennek ellenére nem akart bosszút állni nagyapján. Amikor Akrisziosz értesült unokája felbukkanásáról, eszébe jutott a jóslat, és rémülten elmenekült Argoszból. Larissza városába ment, ahol a király édesapja éppen meghalt. A larisszaiak a temetés alkalmával fényes halotti versenyeket rendeztek. Erre érkezett a városba Perszeusz is. Feltalálta a diszkoszvetést, és ezt az eszközt akarta a játékokon bemutatni. El is hajította a korongot, de az véletlenül a nézőtérre esett, ahol halálra sújtotta Akriszioszt. A jóslat tehát, ha véletlenül is, de beteljesedett.

Perszeusz a megmentett Andromedával. Falfestmény Pompejiből. A lányt egy jóslat miatt kiszolgáltatták a Ketosz nevű szörnynek. Ketosz nevéből származik a cet szó.

Perszeusz megörökölte ugyan az argoszi trónt, de nem akart ott uralkodni, ahol az előző király vére beszennyezte a kezét, ezért megalapította Mükénait és Mideát, s mindkét palotát hatalmas falakkal vette körül. Andromedától született egy fia, Perszész, akit elküldtek nagyapjához, Képheuszhoz, mert annak nem volt fia. Így Perszészre szállt Képheusz trónja, s a perzsa nép ősatyjává vált. Perszeusz távoli utódai közül a leghíresebb Héraklész lett, akinek ugyancsak Zeus volt az apja.

Halála után Perszeusz, Andromeda és Kassiopeia is az égbe emelkedett és csillagkép lett. Képheusz lányával elmentében a csillagképet – ével ejtve – Androméda-ködnek nevezzük. ♦